



### V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for. 20 kr.
„ pol leta	3 „ 10 „
„ četert leta	1 „ 70 „
Po pošti:	
Za celo leto	7 for. 50 kr.
„ pol leta	3 „ 80 „
„ četert leta	2 „ „

# SLOVENEK.

### Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat, 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru. Za vsak list mora biti kolek (štempelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

Št. 52.

V Celovcu v sredo 12. julija 1865.

Tečaj I.

## Skupina notranje-avstrijskih dežel.

I.

V celovški čilavnici visi na steni precej velika, v olju malana in s pozlačeni okviru opeta podoba. Res lepa je podoba v obliki, pa še veliko lepša je v smisli in pomenu. V sredi cele podobe vidi se dvo- glavni orel avstrijski; na glavi mu miglja zlata krona, v eni nožici nosi zlato žezlo ali scepter, v drugi pa državno jabelko. Svoje peruti derži široko in ponosno raz- pete. Okoli tega orla so namalani gerbi (Wappen) nekterih dežel, ktere avstrijski orel s svojimi perutami pokriva in varuje.

Tu se vidi ščit podolgasto razdeljen z zlato in rudečo bojo ali barvo, na desni ima tri gredoče črne leve, ki so eden verh družega postavljeni, na levi pa sreberno poprečnico: to je gerb koroške vojvodine.

Pod njim vidi se ščit, ki ima v sreber- nem polju kronanega višnjevca orla; ta nosi na persih mesec na dve vrsti z rude- čimi in srebernimi čveterokotji ali kockami (Würfel) desetkrat razdeljen: to je gerb kranjske vojvodine.

Zraven tega gerba sta namalana na enem polju dva gerba. Na enem je z zlato in rudečo barvo poprek razdeljeno polje zgorej s kronanim črnim dvoglavnim orlom, zdo- lej s sreberno poprečnico in narobe obrnjen- nim črnim sidernim križem: to je gerb teržaškega mesta z njegovim obmestjem.

Na drugem gerbu se pa vidi zlata gre- doča koza z rudečima rogoma v višnjevem polju: to je gerb istrijske mejne grofije.

Ravno tako se na zraven stoječem polju spet vidita dva gerba. Na prvem se vidi pošev proti desni presekan ščit, ki je na desni strani šesterokrat s sreberno in ru- dečo barvo na pošev proti levi razprogan, in ima na levi kronanega zlatega leva v

višnjevem polju; zraven tega gerba se vidi z zlato in višnjevo bojo poprek razdeljen ščit z visečim srebernim sidernim križem: to je gerb goriške in gradiškanske poknežene grofije.

Slednjič bolj na sredi cele podobe ob levi strani avstrijskega orla je še en gerb, na katerem se vidi v zelenem polju po koncu stoječ sreberni bars ali panter, kteremu iz žrela in ušes ognjen plamen šviga: to je gerb štajerske vojvodine. To nam kaže imenovana podoba, pa misli nam zbuja in pred oči postavlja skupino notranje-avstrijskih dežel. Koroško, Kranjsko, Štajersko in Primorsko spadajo v skupino no- tranje-avstrijskih dežel.

In to bi bila kaj lepa skupina; segala bi od Severnika do sinjega morja in od veli- kega zvona do hervaške meje, in njeno poveršje bi znašalo 878 štirjaških ali kva- dratnih milj.

Poglejmo pa tudi, koliko bi ta skupina štela prebivavcev in sicer Nemcev, Sloven- cev in Italijanov.

Koroška: N. 221.000, Sl. 117.000 I. — vkup: 338.000.

Kranjska: N. 36.000, Sl. 482.000, I. — vkup: 518.000.

Primorska: N. 10.000, Sl. 350.000, I. 180.000 vkup; 540.000.

Štajerska: N. 679.000, Sl. 421.000, I. — vkup 1,100.000.

Torej vseh vkup: N. 946.000, Sl. 1,370.000, I. 180.000, vkup: 2,496.000.

To so dežele notranje-avstrijske skupine.

In ta skupina notranje-avstrijska ni kaka iznajdba pregorke domišljije, temuž zgodovinska resnica je; kajti iz zgodovine se da dokazati, da so imenovane dežele že od nekdanj, že od starodavnih časov v neki zvezi med seboj stale in delale so derža- voppravno skupino. Poglejmo le malo v zgo- dovinske bukve!

Leta 650 po Kristusovem rojstvu so bile dežele, po kterih naše dni Slovenci prebi-

vajo, pridružene veliki slavjanski državi ktero je bil slavni Samo osnoval in ktera je segala notri do Češkega, Moravskega in severnega Ogerskega. Samo pa umerje in po smerti njegovi je razpadlo slavjansko kraljestvo na drobne dele. V srednjem veku — v 8. 9. 10. in 11. stoletju — so nad temi deželami posebni knezi gospodovali, kakor vojvodi kranjski in koroški, grofi celjski in goriški, mejni grof istrijski in patrijarh oglejski. V 12. in 13. stoletju so pa prišle vse te dežele — ena za drugo — pod Habsburško rodovino.

L. 1564 se je zgodilo nekaj imenitnega zastran notranje-avstrijske skupine. Cesar Ferdinand I. je pred svojo smertjo dežele svoje cesarevine razdelil med svoje tri si- nove. Maksimilijan II. je dobil Ogersko, Češko in Avstrijsko, — drugi sin Ferdi- nand je dobil Tiroljsko in dežele v Švab- skem, Brajsgavi in Elzasu, kar se je ime- novalo: „Prednje-avstrijske dežele,“ — tretji sin Karl pa je dobil Štajersko, Ko- roško, Kranjsko, Goriško, Primorsko in Istrijsko pod imenom: „Notranje-avstrijske dežele.“ Vsaka imenovanih dežel je imela svoj posebni deželni zbor, pa vendar so se včasih in o posebnih priložnostih poslanci vseh teh deželnih zborov zbirali v enem, tako imenovanem generalnem ali občenem zboru. Tako je nadvojvoda Karl za 1. jannar l. 1578 sklical tak občen zbor v mesto Bruck na Muri in 45 poslancev se je sešlo iz notranje-avstrijskih dežel. In že prej — l. 1565 — je ravno ta nadvoj- voda „na prošnjo notranje-avstrijskih dežel“ v Gradcu tako imenovano „notranje-avstrijsko vladu“ ustavil in si mesto Grad- ca za svoje bivališče izvolil.

Tudi od posebne notranje-avstrijske vojske govori zgodovina. Beremo namreč, da se je l. 1594 nadvojvoda Maksimilijan na čelo postavil „notranje-avstrijski vojski“. Od Karola VI., ki je izdal znano pragma- tično sankcijo, vemo za gotovo, da je l. 1728

## Besednik.

### Srenjska postava za Poljsko kraljevino.

(Konec.)

51. Srenjska sodnija sme v denarjih le do treh rubljev kaznovati in denar spada v srenjsko denarnico; ako se pa denar ne more iztirjati, pa odločuje kazen v ječo ali k prisiljenemu delu, ali od tega bodo bolj na- tanjko govorile poznejše odločbe.

58. Sodnijske obravnave so javne in ust- mene.

60. Srenjski sodniki delajo v pravdah po svoji vesti in svojem prepričanju, in, ako prav- darske stranke pismenskih dokazov ne pri- nesó, po stari, med kmeti znani šegi in navadi. Pravda, ki se je tako do konca dognala, ne sme se več nobeni sodnji pred- ložiti.

66. Srenjski uradniki morejo biti vsi srenj- čani, ki imajo pravico glasovati, ki so svo- jepravni in polnoopravičeni, ki v srenji tri ju- tra sveta svojelastno imajo in že tri leta

stalno tu stanujejo; — izvzeti so samo ne- kristjani, ki ne morejo biti srenjski uradniki

68. Župan se izvoli od srenjskega zbora iz- med tistih srenjčanov, ki imajo najmanj tri jutra zemlje.

70. Vsi imenovani uradniki se volijo na 3 leta.

73. Okrajni carski predstojnik in po- glavar imata pravico, srenjske volitve ustaviti (podreti) in srenjskim uradnikom najdalje na 3 mesece vsako delovanje pre- povedati.

76. Preden srenjski uradnik službo na- stopi, prisega pred okrožnim predstojni- kom.

97. Kmetje vasi ali selišča, ki imajo kaj sveta ali nepremakljivega posestva sploh, storjajo s svojimi družinami in posli sre- njo.

98. Žlahtna zemljišna gospoda in ve- liki zemljišni posestniki ne spadajo v to srenjo.

99. Srenjska opravila obravnave: srenjski zbor in župan.

100. Zbor obstoji iz vseh polnoletnih kmečkih gospodarjev. Tudi kmetice, ki kaj zemlje in sveta imajo, in ga na svojo roko

obdelujejo, imajo vse pravice, ki jih moški gospodarji imajo.

101. Taki srenjski zbori se shajajo po vseh vaseh kake velike srenje, in nimajo s srenjskimi zbori velike srenje nobene dotike, imajo pa tudi vse druge pravice.

102. Sklicuje jih in jim predsedata žu- pan in to se godi navadno ob nedeljah in praznikih.

104. Taki zbori imajo pravico: voliti župana, odločevati zastran zemljišč, do kte- rih ima cela vas pravico; razkazovati pašni- ke, ki jih ima vas s kako drugo vasjo ali grajšino; obravnovati služne (servitutne) pravice sploh kakor zastran pasti, les sekati, steljo nabirati po posestvih velikih posestni- kov; vložiti prošnje, da se zemljiščni davek bolje razdeli; oskerbljevati in gledati na vsa srenjska pohištva, šole, bolnišnice in druge take srenjske naprave; ohraniti var- nost v srenji; voliti pooblastence, ki imajo zastopovati srenjo in narejati sklepe v vseh zadevah, zastran kterih imajo srenje po postavi pravico svoje mnenje naznanjati.

107. Zastran glasovanja pri takih zborih in zastran veljavnosti sklepov velja ravno to, kar je bilo zgorej rečeno od velike srenje.

sklenil, Notranje avstrijsko obiskati, naj mu dežele: Štajerska, Koroška, Kranjska in Primorska prisrežejo zvestobo; kar se je tudi v resnici zgodilo.

Zastran politične in sodnijske uravnave je Notranje-avstrijsko v novejših časih doživelo marsikaterih preuredb. L. 1747 se je za Notranje-avstrijsko napravila posebna deželna oblastnija, ktera se je imenovala: „Visoka reprezentacija“ in od dvorske kancelarije na Dunaju odvisna bila. Tako je tudi bila za Notranje-avstrijsko posebna viša sodnija. Za časov cesarja Jožefa II. so notranje-avstrijske dežele dobile eno in isto administracijo ali upravo. L. 1791 pod cesarjem Leopoldom II. je postalo Koroško spet samostalno, kar je trajalo do l. 1809. Francoski cesar Napoleon je pa stvaril novo deželo in jo imenoval po starem: „Ilirijo“. V to ilirsko deželo so spadale nekatere notranje-avstrijskih dežel. V sled Pariškega miru je Avstrija te dežele spet nazaj dobila in jih je v večem obsegu l. 1816 za „ilirsko“ kraljestvo povišala. To kraljestvo je obsegalo vojvodino kranjsko in koroško, potem Furlansko, Istrijo, Gorjsko in Terst, zraven pa še imeniten kos Hervaškega. L. 1822 se pa je hervaški kos spet od Ilirje odločil, tako Ilirsko kraljestvo sedaj obsega sledeče dežele: vojvodino kranjsko, koroško in avstrijsko-ilirsko primorje, ktero pa obstoji iz sledečih delov: iz poknežene grofije goriške in gradiškanske, — iz mejne grofije istrijske s kvarnerskimi otoki, — in iz mesta teržaškega z njegovim obližjem.

Leta 1848 so postale vse te dežele samostojne, dobile so vsaka svoj deželni zbor in svojo deželno vlado. In tako je še sedaj naše dni, vendar med njimi še sedaj neka čudna pa nejasna zveza obstoji. Tako stanujeta šolska inšpektorja ali ogleda za ljudske in srednje šole na Koroškem le v Gradcu pri štajerski namestniji, — za goriške in primorske šole le v Terstu, — viša sodnija za celo Notranje-avstrijsko je v Gradcu. Iz teh zgodovinskih razprav se jasno vidi in spozna, da je med vsemi deželami, po katerih Slovenci prebivajo, djansko obstajala neka zveza — zdaj tesnejša zdaj širja, kakor so časne okoliščine nanašale.

Tudi naše dni je še med temi deželami neka zveza; ali ta zveza ni jasna in določna. Vse nejasno, vse temno in motno, vse negotovo in dvolično ne velja nič, posebno pa naše dni nič, ko se povsod gre in tišči na jasnost in stalnost. Po naših mislih bi bilo torej najbolje, ja celo potrebno, da se razmera in zveza med notranje-avstrijskimi deželami po potrebah dandanašnjih napravi in ustanovi; zatorej priporočamo, naj se naredi skupina notranje-avstrijskih dežel! Čemu se pa poganjamo za to deželno skupino, povemo v prihodnjem članku.

## Deržavni zbor.

Poslanci so imeli nekaj dni spet počitnice. Tem važnejše reči pa so se godile v „gospodski“ zbornici. Na versto namreč je prišel proračun za vojaško in pomorsko ministerstvo. Ko so se poslanci o tema posvetovali, reklo se je, da se ne bo moglo temu pritegniti, kar oni zahtevajo, da naj se zbrise. Postavila pa je takrat zbornica stroškov za vojaštvo po suhem 89,982.772 gld., za tisto po morju pa 7,150.800 gld. Med tem pa je nastopila pomembna ministerska kriza, Šmerlingovo ministerstvo se je moralo umakniti in z njim tudi tista nesrečna politika, ki je zapadlena v besedah: „Mi lahko čakamo!“ Pöklicano pa je novo ministerstvo Majláth-Belcredi, ki ima porazumljenje, mir in slovo med vsemi avstrijskimi narodi napraviti, in cesar do njih mal nihče ni pričakoval, počelil nam je spet presvitli vladar sam. Po ministru vojaških zadev namreč je dal v gospodski zbornici oklicati, naj se armada na Beneškem in Dalmatinskem zniža in v

vsem tako uravná, da se zamore kar največ mogoče prihraniti in tako slabemu finančnemu stanju opomoči. Da so naši „lordi“ ta naznanilo „gospodarja vojskih trum“ z velikim veseljem in radostnim upanjem zaslišali, lahko si mislimo; da ga bodo tudi vsi avstrijski narodi s hvaležnim srcem sprejeli in od zdaj večje zaupanje v prihodnost imeli, porok nam je to, kar odmeva od vseh pokrajin in priča javno mnenje raznih narodov. To je že sad prvega prizadetja, s katerim se je nesrečno „čakanje“ zapustilo in krepko izreklo, da nam je zdajci porazumljenja in prenovljenja treba. Kako naj se pa to v djanju izpelje, da bo za vse prav, skerbé naj možaki, ki bodo zdaj ministri. Gledajo naj pred vsem na to, da bode porazumljenje vsestransko! — Zbornica je odobrila gori imenovane stroške. Vendar pa je g. Burger rekel, da, kar se tiče pomorskih zadev, to znižanje ne velja za vse prihodnje čase, temuč le tako dolgo, doklor se finance ne zboljšajo, ker ni mogoče z 800.000 gld. ohraniti brodovja, ki cení 30 milijonov. — Odobrila je tudi še gosposka zbornica to, kar so poslanci zastran železnice Novoterško-Brunovske sklenili, in da so tisti, ki nove hiše zidajo, 15 let, tisti pa ki jih prezidajo, 12 l. hišnine prosti. — Tedaj se je končalo posvetovanje o finančni postavi, vendar pa ne še prav popolnoma, ker ste si obe zbornici za 1 milijon navskriž. Gosposka zbornica namreč je dovolila stroškov 523 mil., zbornica poslancev pa za 1<sup>1</sup>/<sub>10</sub> mil. manj. Zavolj tega tedaj je še daljnje posvetovanje, ki bode pa gotovo kmalo končano.

Se to nam gre pristaviti, kar se je v poslednji seji gosposke zbornice godilo. Nasvet je bil ta, naj se pristavijo k finančni postavi še kaka voščila zastran prihodnosti. Knez Kolorado ponavlja najprej svoj poprejšnji enkrat nasvetovani predlog, naj se uprava zljajša in bolj po prostem uredi. Grof Lev Thun pa pravi, naj se to ne izreče kakor „prošnja“, ampak kakor sklep ali odlok, in skazuje v daljnem govoru, da je pred vsem potreba stroške z dohodki zenačiti, toda spet ne tako, da bi se pri posameznih oddelkih zbrisovalo, temuč da se vsa uprava preuredi in zljajša. Zdaj ima država dohodkov le 426 mil. gld., stroškov pa 523 mil., tedaj bi se moralo gledati na to, da se stroški za 100 mil. znižajo, in se le tedaj kako posojilo dovoli, če je gotovo, da bo to hitro in zares pomagalo. Ves govor je zbornica pazljivo poslušala ter mu tudi večkrat ploskala, kar pa večini dunajskih liberalcev ni po všeči, zlasti ker je Thun tudi poprejšnje ministerstvo šibal in to birokratično in le na videz — ustavnost grajal. Predlog njegov je bil posebnemu odboru v pretresovanje izročen in bomo torej kmalo kaj od njega slišali. —

## Avstrijsko cesarstvo.

### Dežele niže-avstrijske.

Δ▽ Na Dunaju v začetku meseca julija. (Kuranda in Zang. — Kakšno bo novo ministerstvo? — O vseučiliščni obletnici.) Kaj vam hočem pisati, da bi vas bolje zanimavalo? Od novih ministrov že ne, ker nič ne vem, razun tega, kar je že tako vsemu svetu znano, in suma, ki ga pa omenim proti koncu. Ali tega bravci „Slovenčevi“ morebiti še niso prav zvedeli, da se Nace Kuranda, znani štabni trobentar in neustrašeni zagovornik februarkega patenta, kuja, češ, ker ga zdaj nihče za svet ne vpraša ali celo v kake prednje sobe ne pokliče, da bi le tudi on bil ministerski kandidat. „Več kot en paragraf februarkega patenta je v nevarnosti,“ „v oziru liberalnosti bomo težko kaj pridobili,“ „moško se nam je postaviti na noge, da nam ta feudalna — črna — stranka čez noč „patenta“ ne skerči ali celo ne vzame“ itd. itd. tako zdaj Kuranda kliče, vpije in sklepa roke. Oh, da bi ga bili videli v pretečenih

boljših letih, kako se mu je svetil obraz lesketale oči in je beseda za besedo terdnejše odmevala, ko je v sredi izvoljenih „levičarjev“ se vzdignil in febr. patent zagovarjal in kako se mu je g. Šmerling, prebiraje „Ostdeutsche-Post“, prijazno muzal — oh, to je bilo nebeško veselje, ki ga pa v resnici nihče drug ni okusiti mogel, nego sami pravi „Verfassungs-Freunde“ in liberalni Šmerlingovci; kajti kdor ni pobiral z levico, je raztresal in ni bil „Verfassungsfreund“, in kdor to ni bil, zaperta so mu bila vrata tega nebeškega veselja! Oh, da ga niste videli, kako je na perste stopil (on je majhne postave), ako je n. pr. kak Čeh se prederznil ktero reči, — Kuranda je pri tej priči groznica po vseh udih stresla in zaklenkalo je s predsednikove mize — in po Čehu je bilo! Ali ko se je semtertje kaj spomnilo o Ogrih, — kaj, mi smo mi, Ogrji so ob vse pravice; edini rešnik jim je februarski patent — in viža je bila vun! Nasproti pa, kakšno je bilo njegovo veselje, ko je predsednik Hasner zbornici Sedmograjce predstavil, ter vesel izrekol, da so oni kakor tisti golob z zeleno vejico pred Noetovo ladijo in da je to dogodek na veke pomenljiv in Bog vé kaj še, — nisem si namreč vsega mogel zapaziti, kar je takrat učeni profesor v svoji domišljiji o boljših časih modroval — oh, to je Kuranda z rokami ploskal, z glavo kimal, roke molil in svoje objemal, in to po svojem listu vsemu radovednemu svetu naznanjal! Zdaj pa — zakaj je sreča tako nestanovitna? —

Zdaj pa se kuja in gleda, kakor kak neveren Tomaž „oktoberske oblake,“ kako se semtertje dervijo in se jasno nebo kaže, „februar“ pa se zatemnuje. Dá, dá, na svetu vse mine, zginila je tudi kriva misel, da je samo Šmerling s svojim patentom pravi prerok in Kuranda s celo trumo njemu enakih „Verfassungsfreundov“ njegov glasnik. Da, zdaj zdaj bo pa tudi letel svet na kup, ko vi ne nosite več zvonca in se tudi g. Hein, ki je menda sila veliko do brega na skrivnem storil, cesar pa nehvaležni svet še spoznati noče, v zasluženi pokoj poda! Oh, kaj bo? kaj bo? Vendar pa čast, komur čast gre! Kuranda še vendar ne obrača po vetru plajšča in terdi svojo naprej; kaj pa hočemo reči o drugih vitezi februarkega patenta, kakor n. pr. o „stari Pressi“ g. Zanga, ki je, kakor Nemeč pravi, z muziko prestopil v nasprotno taborišče, ravna se po pregovoru, ki pravi: „Kjer je mertvačina, tam so orli!“ popustivši Šmerlinga, ki ga je poprej tako strastno zagovarjal. Taka sprememba je le pri „stari Pressi“ mogoča, kateri ni bilo nikdar za načela in kako prepričanje mar, ampak le za — denar. Slavjanom sploh še ni vedela poštene in pravične povedati, marveč bi jih rada vtopila v žlici vode, da bi jih le mogla; vendar pa jih je še toliko med njimi, ki jo še plačujejo in berejo in se kar nič ne sramujejo, da jim take gerde pravi. Ali ni to velika sramota za nas? Kdaj bomo spregledali? Ne bilo bi že zares prepozno! — Obernimo pa se še nekoliko k novemu ministerstvu. Ves sum leti nanj, da bode dualistično. Kar nič se ne sliši, da bi (razun Mažuraniča) še kakega drugega državnika slavjanskega rodu in slavjanske politike v najviše svetovavstvo poklicali ali da bi se ozirali na slavjanske potrebe in zadeve. To je zadosti žalostno za več kot 17 milijonov Slavjanov, med tem ko ima 4—5 milijonov Madjarov že 3 ministre in so jih Nemci do zdaj 8 imeli! Da bi vendar spoznali vsaj zdaj, da je treba vse brez razločka zadovoljiti ter dati, kar jim gre. Vendar pa še nad vsem ne obupamo, ker je cesar grofu Belcreditu naročil, naj sestavi narodno ministerstvo, ne pa enostranskega (ein volksthümliches, aber kein Partheiministerium.) Če se pa vendar ta opomin presliši, potlej pa, da s Palacky — tom rečemo, stopi natora v svoje pravice in nastanejo homatije, katerih konec in nasledki se še zdaj pregledati ne dajo. Zatorej ni-

karte zamuditi pravega časa! — Kakor se zdaj za terdno govori, ne bo z vseučiliščno petstoletno obletnico ničesar, vsaj to leto ne. — Čas zanjo je vedno bolj bliža, dijaki pa odhajajo domú na počitnice in tudi od priprav je vse potihnilo. Več o tem se ne da povedati. —

### Dežele notranje-avstrijske.

**Iz Celovca.** (Kmetiška in obertniška razstava). Sto let je že, kar živi na Koroškem kmetiška družba, in ravno letos misli stoletno obletnico obhajati. V ta namen je tudi volje, meseca septembra v Celovcu razstavo kmetiških in obertniških pridelkov napraviti, naj svet vidi, kako kmetijstvo in obertništvo na Koroškem stoji in napreduje. Pa očitalo se je tej družbi po domačih nemških časnikih, da je (ta družba) za zboljšanje in povišanje kmetijstva in obertništva v tem dolgem času le malo malo pripomogla. „Slovenec“ starih in znanih reči ne bode razgreval, le to pove, — da se naša kmetiška družba derži svoje stare terme, in — da korači po svoji birokratični in nemški poti. Samo v Celovcu se vsak mesec pri zeleni mizi shajati in modro govoriti, — vsak mesec svoje „Mittheilungen“ družnikom pošiljati in družbine zadeve vse prav po birokratično obravnavati: to še ni zadosti, da se kmetijstvo na višostopinjno povzdigne. Pa to je bilo že vse dostokrat in prav ostro preresetano in pričakujemo, da bode veliki zbor o priložnosti stoletne obletnice vse to dobro preudarjal in izdatno popravil. Le nekaj ne sme in ne more „Slovenec“ spregledati in zamolčati. Več kot polovico za kmetijstvo najbolj pripravne zemlje na Koroškem imajo Slovenci v posesti. Pliberski okraj je tudi lani pri družbinem odboru prosil in nasvetoval, naj se na Slovence ne pozabi in naj se družnikom po slovenskih okrajih tudi družbini spisi in poduki v slovenskem jeziku pošiljajo, — pa vse te prošnje in nasveti, kakor tudi vse priporočbe in vsi dokazi dopisovavca Pliberskega okraja, č. g. L. D., ki se za kmetiško družbo tako goreče poganja, vse je bilo zastoj! Zdjaj pa še vabilo, v katerem se kmetovavci in obertniki kličejo, naj svoje pridelke v razstavo pošljejo, še to vabilo je tiskano le samo v nemškem jeziku. Slišimo, da to slovenske družnike in kmete boli, da se na nje tako malo gleda in mara. Gotovo jih to ne bode kaj močno podžigalo, kaj prida pridelkov pošiljati v razstavo. Tudi v Mariboru se pripravljata taka razstava, — ali štajerska družba ne zabi Slovencev. Vsa vabila in vsi oklici se bojo napravljali in tiskali tudi v slovenskem jeziku, da vse razstavljene reči bojo nosile tudi slovenska imena in razjasnila. Učite se tudi v Celovcu pravico delati Slovincem — v svoj dobiček in napredek!

**Od Dravberdca.** (Konec.) V Labodu (Lavamünd) je gotovo 100 krat več Slovencev, kakor v Dravberdci terdih Nemcev, ali tam gori se jim le z veliko milostjo in to še le od tam bivšega začasnega župnika Tom. Mr. samo sv. evangelje čita, kar tudi zdajni župnik posnema; pri nas pa imajo Nemci četert božje službe za se, če jih ravno tudi še stoti delni od vseh tukajšnjih faranov. Je to pravica? Je to modro? —

Na mizah naših kerčmarjev le nemški časniki ležijo, slovenskega pa videti ni, ako ravno so cenejši od nemških, pa tudi več jedra imajo, so tedaj stanovitnejše vrednosti ter se jim ne godi, kakor unim, ki danes na pogernjeni mizi, jutri pa pod klopjé ležijo. Nek kerčmar, poprašan, zakaj da na njegovi mizi nobenega slovenskega časnika ni, odgovoril je celo sramotno za svoje sode, rekoč: „Da tega tukaj treba ni, ker noben tukaj slovenski brati ne zna.“ Te besede, ako bi bile resnične, bi bile pač slaba pohvala našega šolskega učitelja; toda prepričani smo, da naš učitelj že nekaj let zraven nemškega tudi pridno slovenski brati in pisati uči; pa to je resnica, da se

oboje tako dobro dognati ne da, kakor samo eno. Pa nekaj drugega je, kar hvalevredno ni, to le namreč, da se šoli odraščeni mladini za potrebne knjige ne skerbi. In vendar nam izdaja družba sv. Mohora toliko lepih bukvic in vse za tako mali denar! Tudi nemških družeb je, ki na svitlo dajejo mladini pripravnih knjig. Da bi si jih le ljudje kupovali, — naj bi že bile slovenske ali nemške; — za pravo omiko mladine skerbeti je sveta dolžnost in naše dni grozno potrebno.

V naši županijski pisarnici, se ve, da je tudi vse le nemško; pozivi, oznanila in vsa druga za slovensko ljudstvo potrebna pisma so le v nemškem jeziku napravljena. Razpotniki, napisi na križih, za cestami so nemški, kakor tam v bavarski deželi. Tudi na naših „korih“ se še katerikrat nemško poje, slovensko ljudstvo pa po cerkvi molči. Slišal sem, da je celovsko škofijstvo neki vprašanje na župnike poslalo, kako bi se dalo cerkveno petje popraviti, da bi ljudstvo zopet pri božji službi pelo, kakor nekdanj; to je za res važno pa tudi sila potrebno. Odgovor pa bo lahko dati, ako se pomisli, kje in zakaj je omolknilo ljudstvo slovensko, ktero tako rado in lepo prepeva.

Med drugimi pa so posebno trije vzroki, ki so krivi, da ljudstvo po cerkvi ne poje. Prvi je ta, da se v nekterih krajih zavoljo kakih treh Nemcev že tudi po nemško peti začne, da se jim vstreže, kateri vedno se komandirajo; kedar se pa do djanja pride, so pa vselej zadnji. Drugi vzrok je ta, da se v nekatere cerkve tako orijaško velike orgle napravljajo, da gromijo in bučijo, da bi človek oglušil, zraven pa še igravec išče v tem svoje časti, da nihče več po cerkvi peti ne more. Tretji vzrok je ta, da se cerkvene pesmi prepogosto spreminjajo, kar zavira, da se jih ljudstvo iz glave naučiti ne more.

Ljudstvo je tukaj, obče rečeno, nekako nevoljno, nima pravega zapopadka od političnih reči in še to, kar se mu za podučenje podaja, je le nemško; za to ostajajo nauki na papirju, ljudje pa v nevednosti. Glej tukaj staro kopito!

**Tominska okolica.** 1. julija 1865 † (Slovenščina; — košnja; — mačja steklina). „Slovenec“ je omenjal, da bi rad dopise dobival od vseh strani, — od naših krajev pa še nobenega ni donesel; zatorej napišem jaz tukaj par verstic. Kar se tiče slovenščine pri nas, je še vedno žalostno. V uradnih se večidel le po nemško pisari; k večjemu se kak poziv slovenski napiše, pa še to ne vselej. Posebno bi našim županom ali „pirgarmajstrom“ priporočali, naj bi vendar že začeli po slovenski uradovati. —

Po travnikih se je letos primerno le na pol sena nakosilo, — bo pa spet terda za ubogo živino.

V neki bližnji vasi se je pred malo časom mačja steklina začela, ter se je že več nesreč po nji pripetilo. Razširila se je tudi po bližnjih soseskah. Da bi se tej pošasti v okom prišlo, zaukazala je tukajšnja c. kr. okrajna oblastnija, da se morajo v dotičnih soseskah vse mačke pobiti.

**Iz Primorskega.** (O slovenski matici). Prav veselilo nas je čitati zadnji list „slov. Glasnika“, ki odkritoserčno svetuje, z izdavo kakšnih knjig naj se slovenska matica v Ljubljani peča, da istinito doseže namen svojega življenja. V ravno ta rog tudi mi udje na Primorskem zaženemo: „Pripustite vsakemu svoje; družba sv. Mohora, ktera se tudi med prostimi zmirej bolj širi, naj izdaja knjižice, kakor do zdaj bolj za prosto ljudstvo, a matica slovenska v Ljubljani naj pospešuje literaturo za omikane Slovence“. Tudi mi sprevidimo, da za sedaj najbolj potrebujemo šolskih knjig, zlasti za srednje šole, ako nam je resnica tirti in imeti kedaj bolj narodskih šol, ktere so „conditio sine qua non“ za čedalje višo omiko naroda našega. Kot Slovenci imamo in moramo imeti vse spoštovanje do knjig

pobožnega zapopadka; ali da bi je ravno matica na svetlo spravljala — knjigerečemo, ktere se lahko tudi brez vse matice priobčijo in prodajo — nam ne gre in ne pojde tako berž v glavo; pa tudi prepričani smo, da bo matica, ki je sperva krepko na noge stopila, leto za letom zmirej bolj hirala, ako se ne bo deržala svojega namena, s kterim smo tudi mi vsi kot goreči udje pristopili. Torej še enkrat rečemo: Vsakemu svoje: družbi sv. Mohora svoje — matici svoje, edna ob drugo naj ne drega a „Hand in Hand“ zmirej bolj krepko bomo postopali za ljubo domovino svojo!

### Dežele trojedine kraljevine.

**Iz Varaždina** na dan sv. apost. Cirila in Metodija. B. (Volitve; — sv. Ciril in Metodij) Doversena je bitka, za ktero smo se dolgo tako marljivo pripravljali. Melinčević, mestni glavar, Kukuljevič, posestnik, Lukinac, odvetnik in Maler, zemljomerec, so imena izbranih. Opozicijskemu občinstvu so po volji trije, enega pa misli vlada, da ga je dobila. Da je vlada z enim zmagala, ne čudimo se, ki smo vse videli in verjetno zvedeli, kar se je delalo in godilo; ali čudimo se, da si je izbrala možá, ki je do sedaj slovel kot nepremakljiv madjaron. Vse misli, da si ne bode mnogo z njim pomogla; opoziciji pa tudi ni nič kaj žal po njem, ker je njen kandidat en dan poprej v županiji izbran bil. Le zato ga je hotla v mestu izvoliti, ker bi se bil, ako dobi to čast v mestu, na izbrauje svoje v županiji zahvalil in prepustil to mesto drugemu možu, ki bi dostojno branil pravice svojega naroda.

Do sedaj znane volitve po Hervaškem so skoro vse izverstne, veselo znamnje, da narod pozna svoje pravice in svoje može, in da se ne da od nikoga in z ničem zapeljati. Za Slavonce se ne more povsod to isto terditi, ako ravno tudi tam ni v obče tako nepovoljno in slabo. Čitatelje „Slovenčeve“ morem zagotoviti, da gotovo v celi carevini noben narod svojih narodnjakov politiškega ponašanja tako pazljivo ne gleda in pase, kot pri nas. Pri takih priložnostih se marsičesa, tudi menj lepega, rado pozabi, ako je le politiško ponašanje spošteno, ali kjer pa tega ni, je vse drugo malo vredno. — Danes je praznično slavila mladež vseh tukajšnjih učilišč slavjanska apostola sv. Cirila in Metodija v župni ali farni cerkvi s pobožnimi molitvami, naj bi nam sprosila od Boga blagoslov, ki naj bi nas rešil naše prestare pogubne nesloge!

### Ptuje dežele.

#### Ruska.

Že več kot 150 let dela Ruska svojo orientalsko politiko, pa ta politika se verti vedno le na enem mestu in ne donša nobenega sadu. Zatorej piše najslavnejši ruski časnik „Denj“: Rusko mora svojo staro politiko zastran Turčije spremeniti in jo tako zasukati, da bode djanskim razmeram primerna in da vsaj to in toliko doseže, kar in kolikor se doseči da. Perva zapoved stare ruske politike zastran Turčije je bila ta, naj Rusija s Turkom lepo v miru in prijaznosti živi, dokler sosednih deržav ne vznemiruje in jih pri pokoju pusti. Pa kliče „Denj“: Ali je mar ubogim kerščanskim Slavjanom težki turški jarm odzvet? Ali mar ni Rusija toliko krat pred celim svetom obljubila, da se hoče usmiliti slavjanskih bratov na Turškem? Ali je to slavno delo mar že dokončano? Res! večkrat je Rusija šla z vojsko nad Turka, — pa ko je svoj cilj in konec dosegla, hitro se je s Turkom spet pomirila in spoprijaznila. Res! da je Rusija večkrat tudi Turka prisilila, da je obljubil, s slavjanskimi kristjani lepše ravnati in nekatere polajšave in pravice jim podeliti: pa od vseh svojih obljub in podpisanih pogodb turška vlada ni deržala in spolnovala nobene. Kristjani so še stare reve in sirote, da se Bogu usmili! In kako

## Razne novice.

je turški sultan vse te dobrote in milosti vračal ruskemu caru? Pri vsaki priložnosti se je skazal neprijatelja ruski državi in zveze koval z Angleži, Francozi, Talijani in Avstrijanci: vse proti Rusiji. Tako napčena je bila izhodna ruska politika in politično — narodnim razmeram ruske države ravno nasprotna in škodljiva; kajti podpirala je Turke proti slavjanskim bratom!

Ravno tako narobe je bila ruska politika zastran cerkveno — verskih zadev. Znano je, da se slavjanski Bulgari hočejo znebiti gerških fanarijotov, ki jih derejo do kože. In — čudi se svet! — slavjanska Rusija stoji na strani Gerkov, ki so se s Turki zvezali zoper Slavjane! Stoji na strani sebi tujih Gerkov, ki štejejo le en milijon, zapušča in pomaga žuliti 6 1/2 milijonov slavjanskih bratov! Rusija, slavjanska Rusija pošilja Gerkom vsakoverstne podpore, — za slavjanske svoje brate pa nima nobene pomoči in podpore, in kar je ima, je taka, da služi Slavjanom v nečast in sramoto. Tako, da le en primer povemo, dobila je neka gerška cerkev blizu Carigrada od ruske roke lep, velik in nov zvon, — sosednja bulgarska cerkev pa je sprejela star in strupljen zvonček. Še žalostnejši se Rusi zastran gerških in bulgarskih šol obnašajo! Za vse te dobrote in podpore ne dobivajo Rusi od Gerkov nobene druge hvale, kakor to, da jih olikani Gerki „barbare“ imenujejo. —

Dalje očita „Denj“ ruski vladi še to, da pošilja v Carigrad z diplomatičimi nalogami le take možé, ki niso pravoslavni Rusi, temuč drugoverni ptujci, ki na Turškem vse narobe vidijo in v Petrovgrad vse krivo sporočajo.

Ta stara, protislavjanska politika ruske vlade se mora preurediti. Zatorej je treba, da se doma na Ruskem pravi narodni slavjanski duh in narodna politika oživlja, razširja in okrepuje. Ako bode domača, znotranja politika prava in resnično slavjanska, gotovo bode potem tudi zunanja.

Grenke so besede, ki jih pravi „Denj“ ruski vladi, in verjeli bi jih, ako bi ne vedeli, da je na Ruskem še censura doma; pa vendar ta toliko obrekovana ruska censura ne more tako huda in ostra biti. Ne vemo, ali bi smel kak časnik tako debelih praviti marsikteri vladi, ktera se imenuje ustavna in svobodna.

### Turška.

**Bulgarska.** Ustanovila se je nova podonavna pokrajina, s turškim imenom Tuna-Vilajet, ki obsega pašalike ali okraje v Sili-striji, Nišu, Sredu (Sofiji) in Vidinu. Ruščuk je veliko mesto. Že jo uredujejo okrožni, okrajni in občinski svetovavci, katerih je enako število Turkov in Bulgarcev. Napravila se je tudi za to pokrajino posebna viša sodnija, pri kateri je tudi 6 Bulgarcev kot viših sodnikov vmeščenih, kar je toliko večé čudo, ker dozdej ni bilo sluha ne duha od bulgarskega sodnika. Tudi se vse naredbe ruščuške vlade naznanjajo s ponosnimi besedami: „V imenu ustave“. — Bulgarcem se je po tem tedaj na bolje obrnilo. Pričakuje se po vsaki ceni boljša prihodnost. Ne mislimo pa, da pride ta po turški vladi, — vsakdo pozna turške reforme! — marveč ujunačil se je bulgarski narod sam ter moško prijel za delo, da si pripravi boljših časov. Že zdaj imajo Bulgarci 200 ljudskih šol, izmed katerih je 80 dekliskih, 20 nižih in 3 više gimnazije. Razun teh pa so sklenili še napraviti v Ruščuku akademijo, za katero je verli bulgarski rodoljub Vaso Aprilov v svoji oporoki 250.000 rubljev odločil. — Ustanovili so tudi posebno parobrodsko društvo, in nakupili na Angleškem nekaj parobrodov. — Narod, ki tako dela za svojo srečo in blagostanje, porok nam je sam boljše prihodnosti!

\* Po „G. A.“ je neki državno ministertvo zaveriglo vlogo ali prošnjo gimnazijskega vodstva v Celju, po kateri naj bi se bil poseben učenik ali profesor extra statum za slovenščino na celjski gimnaziji ustanovil, opiraje se na postavo od 16. septembra 1856, ki zabranjuje več učnikov, nego jih je postavljenih. — Nam se dozdeva, da je to nekako s silo natezano. Če vse tako ostane, kakor je bilo nekdej, za božjo voljo, kam pa pridemo? Tu bi bilo naučno svetovavstvo lahko kaj pomagalo, pa je le pokazalo to, kar se vedno terdi, da ne velja in da se imamo od njega v naših naučnih zadevah malo malo nadjati! —

\* Kranjsko historično društvo je imelo 6. t. m. veliki ali glavni zbor. Med drugimi je bil tudi za denarničarja izvoljen g. dr. Vončina. G. Dimic je v zboru tudi predložil, naj se vlada naproti, da bi izdala za šole navodno zgodovinsko knjižico kranjske dežele; v katerem jeziku, slovenskem ali nemškem, pa naj bi bila sestavljena, reklo se je, naj vlada to sama sklene. — Iz vsega se nekako blišči, da se udje kranjskega zgodovinskega društva še vedno zelo slovenščine bojé, ker menda ni nihče o potrebi slov. jezika pri zgodovinskih razpravah ne bele ne černe rekel, in vendar je bila tedaj kaj lepa priložnost, dá, g. denarničar je celo podpredsednik slov. matice in neki vnet rodoljub, — v zboru pa je molčal! Morebiti pa ne spozna še te potrebe? Tu spet v spomin kličemo bravcem svojim to, kar je „Slov.“ o preuredbi zgod. društva še vedno — zastojni govoril.

\* Iz Glimone pride lovski batalijon št. 13 v Celovec; pričakuje se v kakih 14 dneh „Štab“ ostane neki v Celovcu; če pa pride oddelek Hesov, ki je zdaj v Belace v Celovec, pojde pa lovski štab v Belak.

„Slovenec“ je naznanil v svojem predposlednjem listu, da posebej prinese vabilo na letopis slov. Matice. Tu ga sedaj z veseljem podaja svojim bravcem, ter lepo vabi, naj bi se mu obilno podpornikov oglasilo.

### Vabilo.

Odbor slovenske Matice je v svoji prvi seji 22. junija l. l. sklenil, da bode Matica na svetlo dajala:

#### „Letopis slovenske Matice“

po izgledu nekdanjega letopisa „slovenskega društva“ v prostih zvezkih od 4 do 6 pol. Letopis bode imel tri razdelke: 1. mati-čine zadeve, 2. slovenske reči, in 3. slovenske stvari. — Pervi razdelek naj kaže, kako se godi Matici sami, koliko blaga, koliko udov je nabrala, koliko premoženja pridobila, sploh kako živi in napreduje. Drugi razdelek bode prinašal reči, ktere popisujejo slovenski narod in slovensko domovino posebej, torej narodske in domovinske reči, v katerem kolikor oziru (narodnem, državnem, cerkvenem, slovenskem, zgodovinskem, zemljepisnem, narodno-gospodarskem itd.) Tretji razdelek bode popisoval brate naše Slovane na severju in ob jugu, posebno pa take stvari, ktere so koristne v poduk in posnemanje tudi nam Slovincem. Zeleti je, da nam prinaša Matičin letnik življenje slovenskih in slovanskih veljakov, kolikor se dá s podobami, po izgledu nekdanjega Bleiweisovega „koledarčka“, in popise posameznih imenitnih mest in krajev naše lepe domovine (po Kranjskem, Štajerskem, Koroškem, Goriškem, Istrijskem itd.) morebiti tako, kakor je popisal g. Lésar „ribniško dolino.“ Tako se bode dala izgotoviti kaj lepa in zvesta zemlje- in narodopisna knjiga slovenska. — V ta namen pa je treba združenih moči. Torej prosim in vabi odbor Matice vse svoje prijatelje, poročnike

in ude, in sploh vse pisatelje slovenske, da ji blagovolijo poslati zadevnih spisov za Letopis, ker po njih se bo ravnalo število posameznih zvezkov. Spisi se sprejemajo ali iz radodarnih rok brez plačila, ali za primerno plačilo po navadi družbe sv. Mohorja in sicer za prestavo pola po 12 gold., izvirni spisi po 20 gold. Kteri se ne bi mogli sprejeti, se vračajo lastniku. Vsi dotični sestavki naj se pošiljajo taji-ništvu slovenske Matice. Berž ko se nabere dovolj tvarnine, jame se tiskati prvi zvezek; torej le ročno na delo, da Matica kmali obrodi kaj sadú! Za prvi vezek naj se pošljejo spisi zadnji čas vsaj do konca avgusta tega leta.

Odsek za letopis.

### Srečkanje.

Pri srečkanju kreditnih lozov 1. julija t. l. so zadele sledeče serije in številke: ser. 887 št. 63 dobi 250.000 gld.; ser. 1830 št. 66 40.000 gld.; ser. 3063 št. 91 20.000 gld.; s. 3115 št. 44 5000 gld.; s. 1830 št. 68 5000 gld.; s. 1830 št. 88 2500 gld.; s. 3063 št. 99 2500 gld.; s. 975 št. 10 1500 gld.; s. 443 št. 5 1500 gld.; s. 1830 št. 31 1500 gld.; s. 887 št. 84; s. 1085 št. 41; s. 3115 št. 53, vsaka po 1000 gld., itd. itd. itd.

### Loterija.

Terst.: 67 65 14 75 23.

### DUNAJSKA BORSA 8. julija.

Deržavni papir.		Denar.	Blago.
5 % obligacija po 100 gld	-	65.-	65 20
5 % nar. posojilo od l. 1854	-	75.-	—
5 % metalike	-	70 25	—
4 1/2 % „	-	61 30	61.60
4 % „	-	54.50	55.-
3 % „	-	41	41 25
2 1/2 % „	-	34.-	36.-
Srečke l. 1839	-	014.50	145.-
„ „ 1854	-	85 25	85.50
„ „ 1860 po 500	-	91 50	91.60
„ „ 1860 „ 100	-	96.75	96 90
Dolžna pisma za odvezo zemljišč.		(po 100 gld.)	
		Denar.	Blago.
5 % dolžno-avstrij.	-	85.-	86.-
5 % češka	-	91.50	92.-
5 % moravska	-	83.-	84.-
5 % štajerska	-	87 50	88.-
5 % kranjska	-	88.50	92.-
5 % koroška	-	88 50	92.-
5 % primorska	-	88.50	92.-
5 % hervaška in slavonska	-	74.-	75.-
5 % ogerska	-	73.75	73.80

### Srečke.

Kreditne	-	po 100 gld.	122.80	123.-
Donavsko-pardbrodske	„	„	81.50	82.-
Teržaške	-	„	107.-	108.-
Budimske	-	po 40 gld.	23.50	24.-
Kneza Estarhazy-a	„	40 „	78.-	92.-
„ Salma	„	40 „	30.-	30.50
„ Palfy-a	„	40 „	26.25	26.75
„ Clary-a	„	40 „	26.-	26.50
Grofa Genois-a	„	40 „	26.25	26.75
Kneza Windigraetz-a	po 20 gld.	-	17.-	17.50
Grofa Waldstein-a	„ 20 „	-	18 50	19.-
„ Keglevič-a	„ 10 „	-	12.50	13.-

### Denarji.

Cesarski cekini	-	-	5.22	—
Krone	-	-	14.90	14.95
Napoleonorjji (20 frankov)	-	-	8.75	8.77
Suvredorjji	-	-	—	—
Ruski imperijali	-	-	8.98	9.-
Pruski Fridrikdorjji	-	-	—	—
Srebro (ažijo)	-	-	106.75	—

### Odperta listnica.

G. Fr. Č. v. št. L. Že velja, le pridno dopisujte; kar ste poslali, pride. G. B. L. v. C. Pustimo to reč; ni vredna, da bi se toliko o nji pisalo; prosimo, raji kaj družega. G. J. G. V. v. T. Bog daj, da bi Vaše blago prizadetje kaj zdalo; hvala lepa za vse! G. S. M. v. P. Dobro došlo, pride. G. F. J. v. M. Le malo poterpite, vse pride in le še pošiljajte, taki spisi so kaj pripravni za „Besednika“; list se pošilja g. P. v. G. — G. T. M. v. P. Kar ste poslali, odložilo se je, saj ni treba; resnica res oči kolje, velja pa vendar povsod. — G. L. V. na sv. V.: „Sluc“ se Vam odtod pošilja v Podkl.; kdo ga odpravlja na V., ne vemo. —